

Stefan Suska<sup>1</sup>

## WOJSKO POLSKIE W OSTROWCU W LATACH 1915-2022

### **Abstrakt:**

*Niniejszy artykuł ma na celu przybliżenie czytelnikowi zagadnienia bytności – stacjonowania wojska pod różnymi jego postaciami na terenie Ostrowca Świętokrzyskiego w latach 1915-2022. Autor artykułu w sposób deskryptywny oraz poprzez tabelaryczne zestawienie prezentuje poszczególne rodzaje jednostek wojskowych, instytucji i innych form organizacyjnych wojska, które związane były z miastem, tj. stacjonowały bądź działały na jego terenie w różnych przedziałach czasowych. Dowodzi, że ta obecność wojska praktycznie miała charakter ciągły, z małym wyjątkiem w okresie: wrzesień 1939 - wiosna 1940. Dowodzi, że Ostrowiec w ponad stuletnim opisywanym okresie był miastem garnizonowym, a w latach 1918-1922 zaliczany był nawet do tzw. garnizonów większych. Z uwagi na ograniczenia objętościowe artykułu pominięto szczegółowy opis, strukturę, charakterystykę i zadania większości prezentowanych jednostek i instytucji. Część z nich do czekała się opracowań i opisów, do których czytelnik zostaje odsyłany w treści artykułu. Natomiast szerszy opis autor zastosował w stosunku do jednej z form organizacyjnych wojska, tj. Grupy Organizacyjno-Mobilizacyjnej, która na bazie przedsiębiorstw transportowych Ostrowca Świętokrzyskiego, funkcjonowała przez 27 lat, z którą fizycznie i emocjo-*

---

<sup>1</sup> Stefan Suska mgr, płk rez., nauczyciel akademicki; Akademia Nauk Stosowanych im. Józefa Gołuchowskiego.

*nalnie związanych było tysiące mieszkańców naszego miasta, w tym autor niniejszego artykułu.*

### **Słowa kluczowe**

*Okręg wojskowy, Korpus wojskowy, garnizon, miasto garnizonowe, jednostka wojskowa, administracja wojskowa, grupa wydzielona, grupa organizacyjno-mobilizacyjna, Ostrowiec.*

## **Wstęp**

**T**ematyka zawarta w niniejszym artykule dotycząca ogólnie wojska w Ostrowcu, nastroczała autorowi dylematy odnośnie przypisania właściwej nazwy – tytułu niniejszemu szkicowi. W większości przypadków autorzy, opisując obecność – przynależność wojska do danej miejscowości używają zapisu „garnizon”, np. Garnizon Kraków, Garnizon Modlin, lub też po nazwie miejscowości dopisują słowo „jako miasto garnizonowe”, np. Przemyśl jako miasto garnizonowe, Dęblin jako miasto garnizonowe itd. Używając takich zwrotów, czytelnik mógłby odnieść wrażenie, że obecność wojska pod różnymi postaciami (jednostki wojskowe, jednostki administracji wojskowej, instytucje wojskowe, przedstawicielstwa, grupy organizacyjno-mobilizacyjne itp.) w danej miejscowości jest nierozzerwalnie związana z przypisaniem tej miejscowości znaczenia miasta garnizonowego. W rzeczywistości tak nie jest. Bowiem z definicji garnizonu wynika, że *jest to także miejscowość lub kilka położonych obok siebie miejscowości, w których stale lub czasowo są rozmieszczone jednostki wojskowe*<sup>2</sup>. Minister Obrony Narodowej, w drodze rozporządzenia, tworzy, przekształca i znosi garnizony, określa zadania ich dowódców oraz siedziby i terytorialny zasięg z uwzględnieniem w szczególności podziału terytorialnego państwa. Aktualne zestawienie garnizonów i siedzib oraz terytorialny zasięg, właściwości ich dowódców, określa załącznik do rozporządzenia Ministra Obrony Narodowej z dnia 12 maja 2020 roku<sup>3</sup> W myśl powyższego rozporządzenia tworzy się garnizon Sandomierz obejmujący powiaty opatowski, ostrowiecki, sandomierski i staszowski. Siedzibą dowódcy garnizonu jest Sandomierz.

---

<sup>2</sup> *Słownik podstawowych terminów wojskowych*, Warszawa 1977, s. G-1.

<sup>3</sup> Rozporządzenie Ministra Obrony Narodowej z dnia 12 maja 2020 r. w sprawie przekształcenia niektórych garnizonów oraz zmiany rozporządzenia w sprawie utworzenia, przekształcenia i zniesienia garnizonów oraz określenia zadań, siedzib i terytorialnego zasięgu właściwości ich dowódców, Dz. U. z 2020 r., poz. 958.

W związku z powyższym, wracając do wyżej postawionego dylematu dotyczącego tytułu niniejszego artykułu, to właśnie miasto Sandomierz jest miastem garnizonowym. Natomiast wszystkie miasta i miejscowości w ww. powiatach, w których stacjonuje wojsko (pod różnymi postaciami) nie są miastami garnizonowymi – przynależą do garnizonu Sandomierz. Jak zaznaczono w tytule, obecność wojska w Ostrowcu obejmuje okres ponad 100 lat. W okresie tym (lata 1918-1939) Ostrowiec miał status miasta garnizonowego – był garnizonem, a w latach 1918-1922 zaliczany był nawet do garnizonów większych. Niestrudzony badacz dziejów wojskowości, szczególnie na ziemi świętokrzyskiej, mjr rez. dr Tadeusz Banaszek w szeregu swoich publikacjach bardzo dokładnie scharakteryzował Garnizon Ostrowiec w latach 1918-1939<sup>4</sup>, prezentując jednostki wojskowe i inne instytucje wojskowe w nim stacjonujące, jak również szeroko opisał ich zadania. W niniejszym artykule w oparciu o powyższe opracowania, ale nie tylko, zaprezentowana została obecność wojska w latach 1918-1939 tylko na terenie miasta Ostrowca, nie uwzględniając obecności wojska w innych miejscowościach na terenie powiatu iłżeckiego i opatowskiego, terytorialne wchodzących w skład garnizonu Ostrowiec.

W następnych latach po roku 1939, aż do czasów obecnych, mimo stacjonowania na terenie Ostrowca wojska pod różnymi jego formami organizacyjnymi, Ostrowiec nie był garnizonem ani miastem garnizonowym, wchodząc w poszczególnych okresach czasowych w skład różnych garnizonów (obecnie – jak zaznaczono wcześniej – przynależy do garnizonu Sandomierz).

Drugi problem dotyczy nazewnictwa Ostrowca Świętokrzyskiego, bowiem w swojej ponad 400-letniej historii przybierał on różne nazwy. Począwszy od Ostrowa, Ostrowca lub Tarnowca, na początku XX wieku Ostrowca nad Kamienną, w latach 20. i 30. XX wieku Ostrowca Kieleckiego. Obecną nazwę Ostrowiec Świętokrzyski nosi od roku 1937. Dlatego też autor doszedł do wniosku, że najwłaściwszym tytułem niniejszego artykułu będzie „*Wojsko Polskie w Ostrowcu w latach 1915-2022*”, pokazane w różnych formach organizacyjnych w jakim występowało w rozbiciu na poszczególne okresy czasowe.

## **Okres I: lata 1915-1918**

Mówiąc o obecności Wojska Polskiego w Ostrowcu w omawianym okresie, możemy się odnieść tylko do jednego epizodu i daty, tj. przyjazdu

---

<sup>4</sup> T. Banaszek, *Z tradycji wojskowych Ostrowca Świętokrzyskiego*, Kielce 2006, s. 3-18; Idem, *Garnizony Wojska Polskiego w regionie świętokrzyskim: Garnizon Ostrowiec (1918-1939)*, „Świętokrzyskie”, 2017, nr 19(23), s. 76-83.

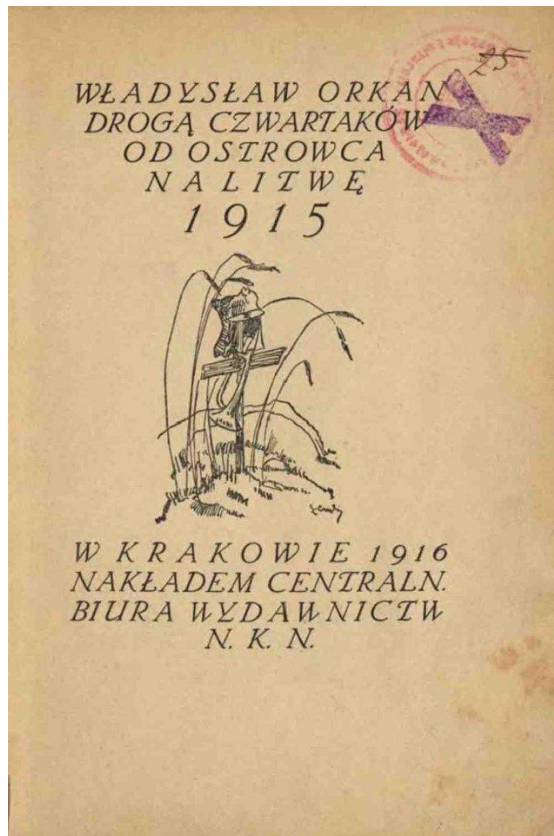
koleją do Ostrowca w dniu 16 lipca 1915 roku, kwaterowania w Ostrowcu i Denkowie w dniach 16-17 lipca i wymarszu na front w dniu 17 lipca 4. Pułku Piechoty Legionów, słynnych „Czwartaków”, którzy następnie w wyniku ciężkich walk z bolszewikami chlubnie wpisali się w historię oręża polskiego. Analizując źródła historyczne dotyczące powyższego faktu, znajdziemy w niektórych z nich informacje, że to tylko Denków (który wówczas nie przynależał do Ostrowca) był miejscem kwaterunku: *W drugiej dekadzie lipca formowanie 4 pułku było już prawie zakończone. Rankiem 15 lipca na błoniach pod Piotrkowem odbyła się uroczysta msza święta, po czym pułk przedelfilował ulicami miasta na dworzec kolejowy. W pożegnaniu czwartaków wzięły udział rzesze piotrkowian, a Liga Kobiet przekazała w darze dowództwu pułku sztandar. Przy dźwiękach orkiestry i w podniosłym nastroju 4 pułk, 5 szwadron i towarzysząca im Komenda Legionów odjechały pociągiem przez Koluszki, Końskie, Skarżysko-Kamienną i Starachowice do Ostrowca Świętokrzyskiego. Po noclegu w pobliskim Denkowie czwartacy pieszo ruszyli na wschód, przez spalone ruiny miasteczka Ożarów i 18 lipca pod Annopolem przekroczyli Wisłę po moście pontonowym<sup>5</sup>. W większości dokumentów źródłowych jako miejsce kwaterunku czwartaków przed wymarszem na front wymieniany jest jednak Ostrowiec i Denków. Potwierdzeniem tego i wiarygodnym źródłem są pamiętniki wojenne jednego z czołowych pisarzy XIX i XX wieku Władysława Orkana. Służąc w 4. Pułku Piechoty Legionów w stopniu chorążego, w jednym ze swoich pamiętników „*Drogą Czwartaków od Ostrowca na Litwę*”, uwiecznił fakt przyjazdu pułku do Ostrowca, kwaterowania w nim i wymarszu na front.*

Fakt pobytu Czwartaków w Ostrowcu udokumentowany jest również w opracowaniu „Zarys historii wojennej 4 Pułku Piechoty Legionów” z 1929 roku<sup>6</sup>. W opracowaniu tym na str. 4 zamieszczony jest „Szkic Marszów i Bojów 4 Pułku Legionów Polskich (1914-1916)”, gdzie na trasie przejazdu i marszu zaznaczony jest Ostrowiec z datą 16 marca 1915 roku. Opisany wyżej epizod, ze względu na krótkotrwałą czas pobytu Czwartaków na terenie Ostrowca, może się wydawać nie w pełni adekwatnym do tytułu niniejszego artykułu, kojarzonego z długotrwałą bytnością wojska na danym terenie. Jednak autor uważa, że waga i znaczenie historyczne tego wydarzenia, przez które Ostrowiec zaistniał w historii wojskowości jako miasto wyjściowe, początkujące bohaterski szlak bojowy słynnego 4 Pułku Piechoty Legionów, okupiony krwią i życiem setek jego żołnierzy w walce o odzyskanie przez Polskę niepodległości, jest aż nadto wystarczającym argumentem, aby znalazł miejsce w historii miasta.

---

<sup>5</sup> D. Kosiński, *4 pułk piechoty Legionów, 1915–1917: organizacja i działania bojowe*, „Przegląd Historyczno-Wojskowy” 2014, nr 15 (66)/3 (249), s. 42.

<sup>6</sup> A. Lewicki, *Zarys historii wojennej 4. Pułku Piechoty Legionów*, Warszawa 1929, s. 6.



Ryc. 1. Strona tytułowa „Drogą czwartaków od Ostrowca na Litwę” (Władysław Orkan, Kraków 1916).

## **Okres II: lata 1918-1921/1922**

Jest to okres, w którym – jak zaznaczono we wstępie – Ostrowiec był miastem garnizonowym, zaliczonym do garnizonów większych. Nasuwa się automatycznie wniosek, że obecność wojska pod różnymi jego postaciami musiała być znaczna. Tak też w rzeczywistości było. Po odzyskaniu niepodległości w listopadzie 1918 roku, państwo polskie przystąpiło do organizowania odtwarzania zrębów państwowości we wszystkich obszarach: politycznym, gospodarczym, kulturalnym i administracyjnym, ale głównie wojskowym. Ciągła walka o niepodległość i granice odrodzonej Polski była impulsem do organizacji i budowy silnego Wojska Polskiego. Jego budowa nierozzerwalnie łączy się z budową w kraju administracji publicznej, a w jej ramach administracji wojskowej. 26 października 1918

roku, na skutek przekształcenia Komisji Wojskowej<sup>7</sup>, powstaje Ministerstwo Spraw Wojskowych, które staje się naczelnym organem administracji państwowej właściwym w sprawach kierowania oraz administrowania siłami zbrojnymi. Rozkazem szefa Sztabu Generalnego gen. Tadeusza Jordan-Rozwadowskiego z dnia 30 października 1918 roku utworzono piętnaście okręgów wojskowych (tabela 1), z których każdy obejmował kilka powiatów. Władzę administracyjno-wojskową w okręgu wojskowym sprawowała Okręgowa Komenda Uzuppełnień.

*Tab. 1. Okręgi wojskowe II Rzeczypospolitej Polskiej.*

Lp.	Okręg wojskowy	Numer
1.	ciechanowski	XII
2.	częstochoowski	VII
3.	kaliski	IX
4.	kielecki	V
5.	lubelski	III
6.	łowicki	X
7.	łomżyński	XIII
8.	łódzki	VIII
9.	piotrkowski	VI
10.	radomski	IV
11.	siedlecki	II
12.	Suwalszczyzna i dalsza część etapów	XIV i XV
13.	warszawski	I
14.	włocławski	XI

Źródło: N. Moch, *Administracja wojskowa w okresie dwudziestolecia międzywojennego*, Warszawa 2016, s. 17.

Ostrowiec (terytorialnie przynależny do powiatu opatowskiego), tak jak cały powiat opatowski, wszedł w skład Okręgu Wojskowego Nr IV w Radomiu, który z kolei podlegał Dowództwu Okręgu Generalnego Nr III Kielce. Powołany został wraz z dowództwem Garnizon Ostrowiec i obejmował swoim zasięgiem powiat opatowski i iłżecki. W garnizonie Ostrowiec jak i samym mieście Ostrowiec w okresie tym stacjonowało (przebywało) wiele typowych liniowych jednostek wojskowych oraz innych jednostek i różnego rodzaju instytucji wojskowych, formowanych na terenie garnizonu Ostrowiec, bądź przybyłych z innych garnizonów.

<sup>7</sup> R. Czarnecka, *Organizacja Ministerstwa Spraw Wojskowych w latach 1918-1921*, „Biuletyn Wojskowej Służby Archiwalnej”, 2005, nr 27, s. 80.

Obrazuje to Tabela nr 2, w której pokazano dodatkowo podstawowe zadania przypisane tym jednostkom i instytucjom. Trzymając się ściśle tematu w tabeli wykazane są tylko jednostki i instytucje wojskowe, które stacjonowały – przebywały na terenie miasta Ostrowca. Nie pokazuje ona natomiast jednostek lokowanych na terenie powiatu opatowskiego i iłżeckiego, wchodzących w skład Garnizonu Ostrowiec. Głównym i nadrzędnym celem powstających w omawianym okresie jednostek liniowych-bojowych Wojska Polskiego było przygotowanie się i wyszkolenie do działań bojowych prowadzonych w różnych rejonach odrodzonej RP, ale głównie do toczącej się wojny z armią bolszewicką.

*Tab. 2. Jednostki i instytucje wojskowe stacjonujące w Ostrowcu Świętokrzyskim w latach 1918-1921/1922*

<b>Nazwa jednostki instytucji</b>	<b>Miejsce formowania</b>	<b>Okres pobytu i działalności na terenie Ostrowca</b>	<b>Podstawowe zadania i cele</b>	<b>Miejsce przeniesienia/skierowania</b>
Dowództwo garnizonu, w tym Oficer Placu	Ostrowiec	1918 - 1922	- rozmieszczanie jednostek wojskowych; - prowadzenie ewidencji jednostek wojskowych; - rozdział służby wartowniczej; - ustalanie zasad porządku i jego przestrzeganie; - kwaterowanie osób wojskowych;	rozformowano
Kompania piechoty z członków POW	Ostrowiec	Listopad 1918	wcielona do 24. Pułku Piechoty w Radomiu	skierowana na front pod Lwów
Rejonowy Magazyn Broni z warsztatem rusznikarskim	Ostrowiec	Grudzień 1918 – lipiec 1919	- magazynowanie broni, sprzętu, uzbrojenia i amunicji; - naprawa broni, uzbrojenia i sprzętu;	Garnizon Kielce
Filia	Ostrowiec	Przełom	- zaopatrywanie	rozfor-

Centralnego Magazynu prowiantowego		1918 i 1919 - lato 1919	w żywność, opał mundury i środki pieniężne jednostek i instytucji wojskowych z terenu Garnizonu Ostrowiec;	mowano
Wojskowy Urząd Gospodarczy/ Wojskowy Zakład Gospodarczy	Ostrowiec	Maj 1920 - 31 grudnia 1920	jw;	rozformowano
Filia Wojskowego Okręgowego Zakładu Gospodarczego	Ostrowiec	1 stycznia 1921 - listopad 1921	jw;	Rozformowano
Kompania batalionu mostowego z Sandomierza	Ostrowiec	28 czerwca 1919 - 24 lipca 1919	realizacja programu szkolenia jednostek drogowo-mostowych;	przeniesiono do Sandomierza, a następnie do Modlina
Batalion zapasowy 24. Pułku Piechoty	Kozienice	3 sierpnia 1919 - październik 1921	przyjmowanie i szkolenie poborowych z Powiatowej Komendy Uzupełnień i wysyłanie na front do walczącego pułku;	Suwałki
Pułkowa Komenda Uzupełnień 24. Pułku Piechoty	Opatów	Sierpień 1920 - listopad 1921	- prowadzenie imiennych list poborowych; - pobór i nabór rekrutów do 24pp; - prowadzenie przeglądów wojskowo-lekarskich; - przyznawanie ulg w pełnieniu służby; - zaliczanie do rezerwy obrony kraju	przekształciła się w Powiatową Komendę Uzupełnień Ostrowiec
Batalion zapasowy Lidzkiego Pułku Piechoty	Lida	Lato 1920 - grudzień 1920	przyjmowanie i szkolenie poborowych z Powiatowej Komendy Uzupełnień i wysyłanie na front do	Grodno



			walczącego pułku;	
Ekspozytura Oddziału II Informac. Sztabu DOGen Kielce	Ostrowiec	Lato 1920 - pocz. 1921	- zabezpieczenie tajemnicy wojsko; - ochrona obiektów wojskowych przed aktami sabotażu; - rozpoznawanie partii, stronnictw politycznych i organizacji społecznych i ich stosunku do armii;	rozformowano
Pluton żandarmerii	Opatów	Luty 1921 - sierpień 1922	- utrzymywanie porządku idyscypliny wśród żołnierzy garnizonu; - wyłapywanie dezertersów i poborowych uchylających się od służby wojskowej; - wykonywanie poleceń prokuratury i sądów wojskowych; - wykonywanie zadań zleczanych przez Oddział II Sztabu;	rozformowano
Urząd Duszpasterstwa WP	Ostrowiec	Lipiec 1920 - listopad 1921	sprawowanie opieki duszpas-terskiej w jednostkach i instytucjach wojskowych w garnizonie Ostrowiec ;	rozformowano
Kierownictwo Robót Budownictwa Wojskowego	Ostrowiec	Lato 1919 - marzec 1920	- realizacja zadań i spraw związanych z kwaterunkiem żołnierzy i kadry; - utrzymanie i remonty obiektów wojskowych	Rozformowano
Kierownictwo Nadzoru Dozoru Koszarowego	Ostrowiec	Marzec 1920 - listopad 1921`	jw.;	rozformowano
Batalion zapasowy	Radom	Październik 1921 -	demobilizacja żołnierzy	Nisko

3. Pułku Piechoty Legionów		sierpień 1922	powracających z frontu.	
----------------------------------	--	------------------	----------------------------	--

Źródło: opracowanie własne na podstawie materiałów źródłowych: T. Banaszek, *Z tradycji ...*, s. 6-8; T. Banaszek, *Garnizony ...*, s. 76-78.

Stacjonowanie na terenie Ostrowca tak wielu jednostek i instytucji wojskowych oraz ich duża rotacja wiązała się z ogromnymi problemami kwaterunkowymi. Na terenie Ostrowca nie było zlokalizowanych typowych obiektów koszarowych, będących spuścizną po ustępującym zaborcy rosyjskim, tak jak to miało w innych garnizonach. Jeżeli możemy mówić o obiektach (kompleksach) koszarowych istniejących w tym okresie, to były nimi: kompleks obejmujący budynki szkoły fabrycznej, drewniane baraki przy ul. Polnej i Siennieńskiej, budynek przy ul. Kilińskiego, budynki przy ul. Iłżeckiej 23, Stodolnej 3 i budynek w Częstocicach<sup>8</sup>.

Nazwy ówczesnych ulic nie zmieniły się i są tożsame z obecnymi. Wydzielaniem budynków do zakwaterowania wojska zajmowała się Miejska Komisja Świadczeń Wojennych, w skład której wchodził przedstawiciel rady miejskiej, powiatu i wojska. Komisja ta działała w oparciu o obowiązującą wówczas ustawę o rzeczowych świadczeniach wojennych<sup>9</sup>. Mogła ona nakładać na właścicieli domów, zakładów pracy świadczenia w zakresie zakwaterowania wojska, ustalając dla zajętych obiektów roczny czynsz najmu.

### Okres III: lata 1922-1939

Po zakończeniu działań wojennych rozpoczął się proces demobilizacji wojska i terytorialna reorganizacja struktur wojskowych. Obszar kraju podzielony został na dziesięć Dowództw Okręgów Korpusu (DOK). Siedzibą Okręgu Korpusu Nr X został Przemyśl. Na mocy rozkazu tajnego Nr 1 DOK Nr X Przemyśl z dnia 5 stycznia 1922 roku, został utworzony Garnizon Ostrowiec obejmujący swoim zasięgiem terytorialnym miasto Ostrowiec oraz powiat opatowski i iłżecki. W takim układzie terytorialnym Garnizon Ostrowiec funkcjonował do roku 1928, kiedy to utworzony został garnizon Wierzbnik i powiat iłżecki wszedł w jego skład.

<sup>8</sup> T. Banaszek, *Z tradycji ...*, s. 32-33.

<sup>9</sup> Ustawa z dnia 11 kwietnia 1919 r. o rzeczowych świadczeniach wojennych, Dz. P. z 1919 r. nr 32, poz. 26.

W omawianym okresie obejmującym lata 1922-1939, na terenie Ostrowca stacjonowała znacznie mniejsza ilość wojska w porównaniu z okresem poprzednim, tj. okresem lat 1918-1921/22, co przedstawia tabela nr 3.

Tab. 3. Jednostki i instytucje wojskowe stacjonujące w Ostrowcu Świętokrzyskim w latach 1922-1939.

Nazwa jednostki instytucji	Miejsce formowania	Okres pobytu i działalności na terenie Ostrowca	Podstawowe zadania i cele	Miejsce przeniesienia/skierowania
Batalion zapasowy 3. pp Legionów	Radom	Listopad 1921 – październik 1922	demobilizacja żołnierzy powracających z frontu;	Nisko, Jarosław
Powiatowa Komenda Uzupełnień przekształcona z PKU 24. pp Opatów	Ostrowiec Św.	Listopad 1921 - 13 czerwca 1938	- uzupełnianie JW poborowymi głównie z terenu OK Przemyśl, a także do innych jednostek <sup>10</sup> ; - prowadzenie	przekształcono w Komendę Rejonu Uzupełnień KRU
Komenda Rejonu Uzupełnień przekształcona z PKU	Ostrowiec Św.	13 czerwca 1938 - 1939	ewidencji oficerów i szeregowych rezerwy; - przygotowywanie mobilizacji i inne'	rozformowano
Komenda Powiatowa Przysposobienia Wojskowego	Ostrowiec Św.	1929 - 1939	fizyczne i obywatelskie wychowywanie młodzieży w celu przysposobienia jej do służby wojskowej	rozformowano

Źródło: opracowanie własne na podstawie materiałów źródłowych: T. Banaszek, *Z tradycji ...*, s. 6-8; T. Banaszek, *Garnizony ...*, s. 76-78.

<sup>10</sup> Przykładowy wykaz jednostek przedstawił T. Banaszek, *Z tradycji ...*, Tabele 5,6 i 7, *Rozdzielniki Rekrutów rocznika 1904, 1909 i 1910 r. z PKU Ostrowiec w 1925 r., 1930 r. i w 1931 r.*



Żołnierze 24 pułku artylerii polowej z Jarosławia wcieleni przez Powiatową Komendę Uzuppełnień Ostrowiec. Pierwszy siedzący od lewej kanonier Władysław Suska – ojciec autora artykułu. Zbiory prywatne autora.



Żołnierze 24 pułku artylerii polowej z Jarosławia wcieleni przez Powiatową Komendę Uzuppełnień Ostrowiec. Zbiory prywatne autora.

Jak wynika z powyższej tabeli, od października 1922 roku w Ostrowcu nie stacjonowały żadne typowe liniowe jednostki wojskowe. Ich brak destrukcyjnie wpływał na rozwój miasta (pozbawił handel, rzemiosło i rolnictwo pokaźnego rynku zbytu produktów i usług jakim było wojsko). Dlatego też władze lokalne poprzez znane osobistości miasta, jak Stanisław Sasaki, Saul i Heryk Pfefferowie, czyniły usilne starania o sprowadzenie do Ostrowca jednostki wojskowej, oferując do jej zakwaterowania własne obiekty i budynki znajdujące się przy ul. Pierackiego, w byłych koszarach przy ul. Polnej i Siemieńskiej. Jednak te starania nie uzyskały aprobaty i zgody ówczesnych władz wojskowych<sup>11</sup>. Dopiero w okresie bezpośrednio poprzedzającym II wojnę i przygotowywania się do niej, w 1939 roku w Ostrowcu powołano:

1. dwa plutony artylerii przeciwlotniczej – do obrony przeciwlotniczej zakładów ostrowieckich (produkujących na potrzeby wojska);
2. rejonową zbiornicę i oddział dozoru – przeznaczoną do przyjmowania meldunków od posterunków dozoru alarmowania obiektów zagrożonych uderzeniem lotnictwa wroga,

---

<sup>11</sup> T. Banaszek, *Garnizony...*, s. 81.

- powiadamiania sąsiadów i Głównej Składnicy Dozorowania w Warszawie);
3. przystąpiono do utworzenia składnicy intendenckiej – przeznaczonej do gromadzenia i składowania żywności i paszy z ośrodków skupu z powiatu sandomierskiego iłżeckiego i opatowskiego<sup>12</sup>.

#### **Okres IV: lata 1939-1945**

Okres obejmujący lata 1939-1945, ze względu na specyfikę sytuacji politycznej, militarnej, dynamikę zdarzeń jaka zaistniała na terenie okupowanej Polski i miasta Ostrowca, jest niezmiernie trudny do rzetelnego opisanie. Dostępna literatura faktograficzna, wspomnieniowa, jak i naukowa niejednokrotnie różni się co do opisu konkretnych zdarzeń, faktów, jak również ma bardzo często zabarwienie i ukierunkowanie polityczne. Dlatego w miarę rzetelne zaprezentowanie tematu artykułu dotyczącego tego okresu, wymaga oddzielnego opracowania. Niemniej jednak, żeby wypełnić lukę z tego okresu i nie zostawić czytelnika w nieświadomości, że w okresie lat 1939-1945 na terenie Ostrowca nie było wojska, pozwalam sobie poniżej bardzo skrótowo przedstawić następujące fakty.

Polska po przegranej kampanii wrześniowej znalazła się w obszarze admiministracji niemieckiej, a Ostrowiec konkretnie w Dystrykcie Radomskim Generalnego Gubernatorstwa. Wojsko Polskie i jego działalność musiała zejść do podziemia. W okupowanym kraju zaczęły powstawać komórki, organizacje i związki wojskowe o różnym zabarwieniu politycznym. Utożsamiając je z Wojskiem Polskim, winniśmy rozważać tylko te formacje, które podlegały Rządowi RP na uchodźstwie, mającemu swoją siedzibę w Paryżu, a następnie w Londynie. 13 listopada 1939 roku gen. Sikorski powołał komendanta głównego Związku Walki Zbrojnej z siedzibą w Paryżu. Stanowisko komendanta ZWZ – organizacji wojskowej o charakterze apolitycznym i ogólnonarodowym – objął gen. Kazimierz Sosnkowski. Dowódcą na terenach okupowanych przez Niemcy został gen. Stefan Rowecki. Po ewakuacji rządu RP do Wielkiej Brytanii w czerwcu 1940 roku komendantem ZWZ na cały kraj mianowano Rowecckiego. ZWZ podzielono na okręgi, odpowiadające województwom, te z kolei dzieliły się na obwody (obszar powiatu, w dużych miastach–dzielnic), a obwody – na placówki. 14 lutego 1942 roku ZWZ przekształcono w Armię Krajową. W ramach tej struktury wiosną 1940 roku powstał Obwód

---

<sup>12</sup> Tworzona przez SMI nr 10 w Przemyśle, zgodnie z planem mobilizacyjnym „W” oznaczonym kryptonimem „Apr.IV” (wprowadzonym w życie z dniem 30 kwietnia 1938 r.)

Opatów jako jednostka terytorialna Związku Walki Zbrojnej, a następnie Armii Krajowej i wchodził w skład Inspektoratu Sandomierskiego Okręgu Radom-Kielce<sup>13</sup>. Obwód Opatów dzielił się na pięć podobwodów. Jednym z nich był Podobwód Ostrowiec "100", obejmujący gminy: Ostrowiec, Częstocice, Kunów, Bodzechów, Grzegorzowice, Waśniów, Momina). W skład podobwołu Ostrowiec wchodziły: Kompanie Ostrowiec-Bodzechów, Kunów i Waśniów<sup>14</sup>. Na terenie obwołu Ostrowiec działał oddział dywersyjny "Krże IX", a mieszkańcy Ostrowca – żołnierze z AK wchodziłi w skład oddziałów partyzanckich, np. „Rogacze”, „Zawiszy”, które w pierwszych dniach sierpnia 1944 roku weszły w skład 2 Pułku Piechoty Legionów AK jako 5 kompania<sup>15</sup>, by następnie czynnie walczyć w akcji „Burza”.

Ta telegraficzna wzmianka o faktach potwierdzających istnienie polskiego wojska na terenie Ostrowca również w latach 1939-1945, wymaga – jak wcześniej zaznaczyłem – oddzielnego opracowania, do którego czytelników autor niniejszego artykułu zachęca.

### Okres V: lata 1945-2002

W okresie tym obecność wojska na terenie Ostrowca, i to zarówno w postaci typowych jednostek wojskowych jak i innych instytucji wojskowych, była znacząca. Wzorem poprzednich okresów, wykaz jednostek i instytucji wojskowych w prezentowanym okresie przedstawia tabela nr 4.

*Tab. 4. Jednostki i instytucje wojskowe stacjonujące w Ostrowcu Świętokrzyskim w latach 1945 – 2002*

Nazwa jednostki instytucji	Miejsce formowania	Okres pobytu i działalności na terenie Ostrowca	Podstawowe zadania i cele	Miejsce przeniesienia/ skierowania
Rejonowa Komenda Uzupełnień	Ostrowiec Św.	Styczeń 1945 - 4 luty 1950	- uzupełnianie JW. Poborowymi; - prowadzenie ewidencji oficerów i szeregowych rezerwy;	przekształciła się w Wojskową Komendę Rejonową

<sup>13</sup> W. Borzobohaty, „Jodła”. *Okręg Radomsko-Kielecki ZWZ-AK*, Warszawa 1988, passim.

<sup>14</sup> A. Sułkowski, *U podnóża Gór Świętokrzyskich – z dziejów Obwołu Opatów ZWZ- AK 1939-1945*, Warszawa 1987, s. 65.

<sup>15</sup> Tamże, s. 122.

Wojskowa Komenda Rejonowa	Ostrowiec Św.	4 luty 1950 - 1 luty 1965	- przygotowywanie mobilizacji; - inne;	przekształciła się w Miejski Sztab Wojskowy
Miejski Sztab Wojskowy	Ostrowiec Św.	1 luty 1965 - 1 czerwca 1975	jw, oprócz tego: - opracowywanie militarnej części planu miasta; - organizacja Obrony Cywilnej w mieście; - współdziałanie z organami cywilnymi w prowadzeniu komisji poborowych;	rozformowany – zadania przejęła Wojskowa Komenda Uzupelnień w Starachowicach
Opatowski Batalion Obrony Terytorialnej Im.kpt.Wasyła Wojczenki „Saszki” (miejsce stacjonowania: baraki przy ul.Targowej; od 1970 roku, nowy kompleks koszarowy przy ul. Gulińskiego).	Ostrowiec Św.	17 października 1966 - 1 marca 1974	- realizacja zadań szkoleniowych i ćwiczeń wojskowych określonych dla jednostek OT w kraju; - szkolenie specjalistyczno-zawodowe przygotowujące żołnierzy do wykonywania określonych zawodów; - wykonywanie prac budowlanych w zakładach pracy, na drogach i kolei.- itp.;	rozformowano
Wydzielona grupa 150 żołnierzy Kieleckiego Pułku OT im. L. Koczowskiego (miejsce stacjonowania: koszary przy ul. Gulińskiego).	Kielce	1 marca 1974 - 1 marca 1975	wykonywanie prac przy budowie „nowego zakładu” Huty im. M. Nowotki w Ostrowcu Św.	Kielce rozformowano
Zgrupowanie Lubelskiego Pułku OT im. A. Szymańskiego	Lublin	wiosna 1975 - grudzień 1979	wykonywanie prac przy budowie „nowego zakładu” Huty im. M. Nowotki	Lublin



(miejsce stacjonowania: koszary przy ul. Gulińskiego)			w Ostrowcu Św.	
Grupa Organizacyjno-Mobilizacyjna 34. Batalionu Transportowego MPS (Miejsce stacjonowania: Oddziały PKS Ostrowiec)	Ostrowiec Św.	1962 - grudzień 1989	We współdziałaniu z dyрекcją Oddziału PKS Ostrowiec i Skarżysko Kamienna sformowanie i mobilizacyjne rozwinięcie 34. Batalionu Transportu MPS	rozformowano
Oficerowie WP oddelegowani o UM Ostrowiec (miejsce stacjonowania: MIOC przy ul. Iłżeckiej)	Ostrowiec Św.	maj 1986 - marzec 2002	- pełnienie funkcji Szefa Miejskiego Inspektoratu Obrony cywilnej, a następnie Naczelnika Wydziału Zarządzania Kryzysowego, Spraw Obronnych i OC UM;	odwołano do WP
Oficerowie WP oddelegowani do Huty im.M. Nowotki (Miejsce stacjonowania: wydział Montowni huty)	Ostrowiec Św.	luty 1965 - 1990	nadzorowanie produkcji wojskowej, jej odbiór techniczno-jakościowy i przekazywanie stosownym organom wojskowym.	odwołano do WP

Źródło: opracowanie własne na podstawie materiałów źródłowych: T. Banaszek, *Z tradycji ...*, s. 6-8; T. Banaszek, *Garnizony ...*, s. 76-78.

Wymienione w powyższej tabeli jednostki i zgrupowania wojskowe, instytucje, grupy wojskowe oraz inne formy obecności – stacjonowania na terenie Ostrowca żołnierzy i oficerów wojska, wymagałyby chociażby ich ogólnego scharakteryzowania i opisu. Ze względu na ograniczone ramy objętościowe niniejszego artykułu jest to niemożliwe. Tym bardziej, że niektóre z ww. jednostek doczekały się już szerokich opracowań, do których zainteresowanych tym tematem

odsylałam<sup>16</sup>. Niemniej jednak, z przyczyn osobistych autora i, jak sądzę sentymentalnych wspomnień wielu mieszkańców Ostrowca, jednej z ww. jednostek należy poświęcić więcej uwagi. Chodzi mianowicie o Grupę Organizacyjno-Mobilizacyjną, za pomocą której na bazie PKS Ostrowiec i PKS Skarżysko-Kamienna, tworzony – mobilizowany był 34. Batalion Transportu Materiałów Pędnych i Smarów (34 Bt MPS) wchodzący w skład 1. Brygady Transportowej Kielce. Wracając do przyczyny osobistej autora jest nią fakt, że autor artykułu służył w tej jednostce w latach 1985-1989 na stanowisku szefa sztabu batalionu, a następnie ostatniego jej dowódcy. Drugim, sentymentalnym aspektem, jest fakt, że 75 % obsady osobowej batalionu stanowili mieszkańcy Ostrowca i najbliższych okolic, natomiast pozostałe 25% mieszkańcy Skarżyska-Kamiennej i okolic. Przez 27 lat istnienia batalionu służyło w nim kilka tysięcy ostrowczan, z kilkudziesięciu przedsiębiorstw Ostrowca Świętokrzyskiego i okolic wydzielane były środki transportowe i sprzęt na potrzeby tworzącej się jednostki, a bezpośredni udział i zaangażowanie w mobilizacyjne rozwinięcie 34 Bt MPS mieli pracownicy Oddziału PKS Ostrowiec, na bazie którego jednostka była organizowana – mobilizowana. Dlatego też (w telegraficznym skrócie) należy czytelnikowi przybliżyć powód powstania tej jednostki, jej strukturę i zadania jakie miała do spełnienia w systemie obronnym Polski.

Na potrzeby tworzonego Frontu Polskiego wchodzącego w skład Wojsk Układu Warszawskiego<sup>17</sup>, w 1962 roku rozpoczęto w Polsce tworzenie jednostek transportowych – Brygad Transportowych składających się ze specjalistycznych batalionów transportowych formowanych na bazie cywilnych przedsiębiorstw transportowych<sup>18</sup>. Natomiast od 1971 roku zadania mobilizacyjne związane z formowaniem tych jednostek scedowano bezpośrednio na dyrektorów tych przedsiębiorstw i oficerów z Grup Organizacyjno-Mobilizacyjnych, mających siedziby w tych przedsiębiorstwach. Zgodnie z Zarządzeniem Ministra Obrony Narodowej<sup>19</sup>, w 1971 roku na bazę formowania 34. Batalionu Transportowego MPS wyznaczono Oddział PKS w Ostrowcu Świętokrzyskim przy ul. Hanki Sawickiej, a od 1985 roku, po reorganizacji

---

<sup>16</sup> T. Banaszek, *Obrona Terytorialna Kraju w województwie kieleckim (1963-1975): organizacja i działalność*, „Przegląd Historyczno-Wojskowy”, 2013, nr 14, s. 213-230; Idem, *Brygada Transportowa w Kielcach 1962-1974*, „Studia Muzealno-Historyczne”, 2018, t. 10, s. 95-106.

<sup>17</sup> Zarządzenie Sztabu Generalnego WP nr 00147 z 19 marca 1962 r.

<sup>18</sup> Instrukcja o formowaniu oddziałów transportowych w cywilnych bazach transportowych (Sztab Gen. 337/64).

<sup>19</sup> Zarządzenie Ministra Obrony Narodowej nr 012 z 6 listopada 1971r.

PKS, zadania te przejął Oddział II Towarowy PKS przy ul. Gulińskiego. W bazach tych siedzibę miała Grupa Organizacyjno-Mobilizacyjna (GOM), w skład której wchodziło dwóch oficerów zawodowych – dowódca i szef sztabu batalionu. Dyrektor Oddziału, za pomocą utworzonej komórki wojskowej i wydzielonej grupy podległych sobie pracowników, na bazie PKS i istniejącego przy niej magazynu wojskowego oraz przy pomocy oficerów GOM, był zobligowany stosownie z obowiązującymi w danym okresie przepisami<sup>20</sup> do sformowania 34. Batalionu Transportowego MPS. Przy Oddziale II Towarowym PKS przy ul. Gulińskiego wybudowane zostały magazyny wojskowe stanowiące oddzielny obiekt, z cywilną obsługą i całodobową ochroną. W magazynach tych utrzymywane było umundurowanie i wyposażenie dla żołnierzy (z wyjątkiem broni, która deponowana była w magazynach broni w Kielcach), sprzęt i wyposażenie specjalistyczne dla poszczególnych pododdziałów batalionu (jak: radiostacje, kuchnie polowe, sprzęt drużyny rozpoznania skażeń i drużyny regulacji ruchu). Na placu magazynu składowane było 216 metalowych zbiorników 4,5 m<sup>3</sup> na płozach drewnianych i metalowych, 5 tys. beczek metalowych 200 l. Ponadto w stacji paliw Oddziału PKS deponowane było paliwo dla potrzeb batalionu na pierwszy dzień jego mobilizacji<sup>21</sup>.

Skład osobowy mobilizowanego batalionu wynosił 560 osób, w tym dwóch oficerów zawodowych (dowódca i szef sztabu), czterdziestu oficerów rezerwy i pięciuset osiemnastu podoficerów i żołnierzy rezerwy<sup>22</sup>. Struktura batalionu składała się z:

- dowództwa,
- sztabu,
- sekcji politycznej,
- służb technicznych,
- służb kwatermistrzowskich,
- plutonu medycznego,
- drużyny ochrony i regulacji ruchu,
- drużyny rozpoznania skażeń,
- czterech kompanii transportowych (przy czym trzy kompanie do przewozu metalowych zbiorników 4,5 m<sup>3</sup> i jedna kompania do przewozu metalowych beczek 200 l).

Z powyższego składu 1,5 kompanii formowane-mobilizowane było na bazie Oddziału PKS Skarżysko Kamienna przy ul. Ekonomii, pozostała

---

<sup>20</sup> Instrukcja o organizacji i pracy jednostek transportowych i przeładunkowych, Szef.Kom.140/83, Warszawa 1984.

<sup>21</sup> Relacja autora niniejszego artykułu – ostatniego dowódcy opisywanego 34 btr MPS.

<sup>22</sup> Etat batalionu z 1985 r.

część batalionu na bazie Oddział II Towarowy PKS przy ul. Gulińskiego w Ostrowcu.

Kadrę batalionu, oprócz dwóch oficerów zawodowych, stanowili oficerowie i podoficerowie rezerwy, którym nadano przydziały mobilizacyjne. Na co dzień, w cywilu, wykonywali oni różne profesje zawodowe zajmując eksponowane stanowiska służbowe (byli wśród nich dyrektorzy zakładów, inżynierowie, lekarze, prawnicy, księgowi, nauczyciele, urzędnicy). Natomiast zdecydowaną większość żołnierzy rezerwy batalionu stanowili kierowcy, niejednokrotnie posiadający przydział mobilizacyjny do batalionu wraz z samochodem ze swojego macierzystego zakładu pracy.

Główne zadania związane z mobilizacyjnym rozwinięciem batalionu, nałożone (przypisane) dyrektorowi Oddziału PKS i oficerom Grupy Org-Mob, polegały na:

- przyjęciu i zaewidencjonowaniu wezwanych przez Wojskową Komendę Uzuppełnień żołnierzy rezerwy;
- ich umundurowaniu i wyposażeniu;
- przyjęciu i zaewidencjonowaniu środków transportowych wydzielonych z zakładów i instytucji przybyłych do Oddziału PKS;
- dostosowaniu tych pojazdów do potrzeb wojska (namalowanie znaków i nadanych numerów rejestracyjnych, maskownie świateł, wyposażenie w sprzęt inżynieryjno-saperski);
- załadowaniu na smochody zbiorników metalowych 4,5 m<sup>3</sup> i beczek 200 l oraz osprzętu rozlewczego (pomp, węży);
- sformowaniu kolumn transportowych w wyznaczonym rejonie formowania<sup>23</sup>.

Tak sformowany batalion, przemieszczał się po określonej trasie (drodze) do pobrania zapasów paliw z rezerw zgromadzonych w Składnicy Paliw Centrali Produktów Naftowych w Skarżysku Kościelnym celem dowiezienia ich do wskazanych jednostek frontowych.

Wykonanie powyższych zadań poprzedzone było stosownymi szkoleniami i ćwiczeniami. Oficerowie i żołnierze rezerwy mający przydziały do batalionu niejednokrotnie przez okres kilku, a nawet kilkanastu lat odbywali jednodniowe szkolenia (do 24 godzin) w dni wolne od pracy, a ponadto ćwiczenia zgrywające w ramach ćwiczeń brygady w terenie. W trakcie szkoleń i ćwiczeń, oprócz nabywanych i doskonalonych umiejętności wojskowych, wśród kadry i żołnierzy nawiązywały się przyjaźnie i relacje towarzyskie. Byli to ludzie w pełni

---

<sup>23</sup> Zadania wynikały z Instrukcji pokazanych w przypisach nr 18 i 20 do niniejszego artykułu.

odpowiedzialni za powierzone im zadania, profesjonaliści w zakresie dowodzenia i kierowania zespołami ludzkimi oraz obsługi przydzielonego im sprzętu. Czuli się odpowiedzialni za jednostkę w trakcie pełnienia w niej służby. Pozostał w nich sentyment nawet w okresie, gdy już nie mieli do niej przydziału mobilizacyjnego<sup>24</sup>.

Podsumowując należy podkreślić, że tego typu jednostki jak 34. Batalion Transportowy MPS były najtańszymi rodzajami jednostek w ówczesnym systemie obronnym Polski. Tworzone i formowane w 98% przez pracowników cywilnych przedsiębiorstw, wyposażane w ponad 95% w pojazdy z gospodarki narodowej, obsadę osobową w 99% stanowili żołnierze rezerwy, których byt i utrzymanie tylko w okresie szkoleń i ćwiczeń stanowił obciążenie armii. Natomiast po zmobilizowaniu i sformowaniu jednostki te miały przypisane zadania i realizowały je na równi z jednostkami stacjonarnymi. Czytelników zainteresowanych z uzyskaniem szerszej informacji na temat tego typu jednostek, odsyłam do publikacji T. Banaszka<sup>25</sup>.

### **Okres V: od 2002 roku**

Do 2002 roku autor niniejszego artykułu był ostatnim żołnierzem zawodowym służącym na terenie Ostrowca Świętokrzyskiego. Po odwołaniu go w marcu 2002 roku ze stanowiska Naczelnika Wydziału Zarządzania Kryzysowego, Spraw Obronnych i OC Urzędu Miasta oraz przeniesieniu do rezerwy, na terenie Ostrowca, aż do roku 2021 nie było wojska pod żadną postacią, czy to jednostki wojskowej, instytucji, przedstawicielstwa lub przedstawiciela. Od stycznia 2018 roku w trzecim etapie budowy Wojsk Obrony Terytorialnej w kraju, na podstawie decyzji Ministra Obrony Narodowej rozpoczęło się formowanie 10. Świętokrzyskiej Brygady Obrony Terytorialnej z siedzibą w Kielcach. W skład brygady miały wejść trzy bataliony lekkiej piechoty (blp) utworzone w różnych miastach województwa świętokrzyskiego. Pierwszy z nich, 101 blp powstał w Kielcach, natomiast 102 blp utworzony został w Sandomierzu. Ówczesne władze powiatu ostrowieckiego przy wydatnych staraniach, pomocy i wsparciu Senatora Jarosława Rusieckiego – Przewodniczącego Senackiej Komisji Obrony Narodowej, rozpoczęły intensywne starania o utworzenie 103 blp w Ostrowcu Świętokrzyskim. Główną przeszkodą na drodze do jego utworzenia był brak właściwego

---

<sup>24</sup> Relacja autora niniejszego artykułu - ostatniego dowódcy opisywanego 34 btr MPS, oparte na rozmowach i spotkaniach z oficerami i żołnierzami batalionu.

<sup>25</sup> T. Banaszek, *Brygada ...*, s. 95-106.

budynku – obiektu koszarowego. Przekazany wojsku przez powiat ostrowiecki budynek po szkole specjalnej przy ul. Gulinskiego, ze względu na zły stan techniczny, uniemożliwił rozpoczęcie tworzenia batalionu. W 2019 roku gmina Ostrowiec sprzedała wojsku budynek po zlikwidowanym gimnazjum, zlokalizowany na Osiedlu Słonecznym 37. Budynek ten został oficjalnie przekazany brygadzie 19 grudnia 2019 roku, z przeznaczeniem na kompleks koszarowy.



Budynek na Osiedlu Słonecznym 37 – miejsce stacjonowania 103 bhp w Ostrowcu Świętokrzyskim. Domena publiczna.

Podstawą rozpoczęcia formowania 103 bhp stał się wykaz zmian do etatu 10 ŚBT z dnia 31 marca 2021 roku. W czerwcu 2021 roku rozpoczął się proces formowania 103. Batalionu Lekkiej Piechoty w Ostrowcu Świętokrzyskim, a 24 października 2021 roku na ostrowieckim Rynku odbyła się przysięga ostrowieckich „terytorialsów”. Przysięgę poprzedziła msza święta, celebrowana w Kolegiacie Rzymskokatolickiej p/w Michała Archanioła. Podczas przysięgi płk Piotr Hałys – dowódca 10. Świętokrzyskiej Brygady Obrony Terytorialnej oficjalnie ogłosił, że obowiązki dowódcy 103. Batalionu Lekkiej Piechoty w Ostrowcu Świętokrzyskim objął ppłk Grzegorz Stęplewski. Proces rozbudowy batalionu przebiega bardzo

sprawnie, a po pełnym skompletowaniu będzie on liczył około 600 żołnierzy, w tym około 50 żołnierzy zawodowych.



Przysięga żołnierzy 103 bhp na ostrowieckim rynku. Domena publiczna.

Rejonem, za który odpowiadać będzie 103 bhp to północne powiaty województwa świętokrzyskiego: powiat konecki, skarżyski, starachowicki i ostrowiecki. Na ich terenie zamieszkuje ponad 350 tys. mieszkańców województwa. 103 bhp z Ostrowca wchodzący w skład 10. Świętokrzyskiej Brygady Obrony Terytorialnej jest przeznaczony do prowadzenia działań w Stałym Rejonie Odpowiedzialności – we współdziałaniu z pozamilitarnymi ogniwami systemu obronności państwa – realizując zadania zabezpieczenia swobody manewru wojsk operacyjnych oraz sił sojuszniczych. Przeznaczony jest również do udziału w akcjach ewakuacji ludności cywilnej, zwalczaniu skutków katastrof, klęsk żywiołowych, a także ataków terrorystycznych<sup>26</sup>. Pełny zakres zadań dla wojsk obrony terytorialnej został określony w nowej Ustawie z dnia 11 marca 2022 roku o obronie Ojczyzny<sup>27</sup>.

W czasie krótkiego okresu wojsk OT na terenie Ostrowca ich obecność jest bardzo aktywna i widoczna. „Terytorialsi” stanęli na pierwszej

---

<sup>26</sup> Informacje dotyczące 103 bhp pochodzą z materiałów opracowanych i udostępnionych przez kpt. Marcina Kowala, oficera prasowego 10 ŚBOT.

<sup>27</sup> Art.22 ust.2 Ustawy z dnia 11 marca 2022 r. o obronie Ojczyzny, Dz. U. z 2022 r. poz. 655.

linii: walki z COVID 19, niesieniu pomocy uchodźcom z Ukrainy, czynnego udziału w ochronie wschodniej granicy z Białorusią. Podpisali porozumienia o współpracy i nawiązali współpracę z wieloma instytucjami i podmiotami z terenu Ostrowca. Są widocznymi i uczestniczą w uroczystościach rocznicowych, patriotycznych, religijnych i kulturalnych odbywających się na terenie miasta. Wtapiają się w obraz życia Ostrowca Świętokrzyskiego.



Rektor WSBiP dr Paweł Gotowiecki i Dowódca 10 ŚBT płk. Piotr Hałys podpisują porozumienie o wzajemnej współpracy Wyższej Szkoły Biznesu i Przedsiębiorczości w Ostrowcu Świętokrzyskim z 10. Świętokrzyską Brygadą Obrony Terytorialnej, 9 marca 2022 rok. Domena publiczna.

### **Zakończenie**

Celem niniejszego artykułu było zaprezentowanie i pokazanie czytelnikowi obecności wojska (pod różnymi jego postaciami) na terenie Ostrowca w okresie ostatnich stu kilku lat. Obecność ta była w różnych okresach zróżnicowana, zarówno co do liczby jednostek i instytucji oraz ich rodzaju i przeznaczenia. Prezentacji dokonano w formie tabel przypisanych do poszczególnych okresów czasowych. Jak wspomniano wcześniej, ramy objętościowe niniejszego artykułu (z małymi wyjątkami) nie pozwoliły na szeroki opis i prezentacje tych jednostek i instytucji, co



nie było też celem autora. Tak jak zaznaczono wcześniej, część z zaprezentowanych jednostek, instytucji i grup doczekała się szerokich opracowań i opisów, do źródeł których czytelnik zostawał odesłany w treści artykułu. Pozostałe jednostki i różne formy bytności wojska na terenie Ostrowca wymagają oddzielnych opracowań.

## **BIBLIOGRAFIA:**

### **Wspomnienia i relacje:**

- ✓ Relacja płk rez. Stefana Suski, ostatniego dowódcy 34 btr MPS, oparta na rozmowach i spotkaniach z oficerami i żołnierzami batalionu.
- ✓ Informacje dotyczące 103 blp pochodzące z materiałów opracowanych i udostępnionych przez kpt. Marcina Kowala, oficera prasowego 10 ŚBOT.

### **Akty prawne:**

- ✓ Ustawa z dnia 11 kwietnia 1919 roku o rzeczowych świadczeniach wojennych, Dz. P. z 1919 roku nr 32, poz. 26.
- ✓ Ustawa z dnia 11 marca 2022 roku o obronie Ojczyzny, Dz. U. z 2022 roku, poz. 655.
- ✓ Rozporządzenie Ministra Obrony Narodowej z dnia 12 maja 2020 roku w sprawie przekształcenia niektórych garnizonów oraz zmiany rozporządzenia w sprawie utworzenia, przekształcenia i zniesienia garnizonów oraz określenia zadań, siedzib i terytorialnego zasięgu właściwości ich dowódców, Dz. U. z 2020 r., poz. 958.
- ✓ Zarządzenie Ministra Obrony Narodowej nr 012 z dnia 6 listopada 1971 roku.
- ✓ Zarządzenie Sztabu Generalnego WP nr 00147 z dnia 19 marca 1962 roku.
- ✓ Instrukcja o organizacji i pracy jednostek transportowych i przeładunkowych Szef.Kom.140/83 Warszawa 1984.
- ✓ „Instrukcja o formowaniu oddziałów transportowych w cywilnych bazach transportowych” (Sztab Gen. 337/64).

### **Opracowania:**

- ✓ Banaszek T., *Brygada transportowa w Kielcach (1962-1974)*, „Studia Muzealno Historyczne”. 2018, t. 10.

- ✓ Banaszek T., *Garnizony Wojska Polskiego w regionie świętokrzyskim: Garnizon Ostrowiec (1918-1939)*, „Świętokrzyskie”, 2017, nr 19(23).
- ✓ Banaszek T., *Obrona Terytorialna Kraju w województwie kieleckim (1963-1975): organizacja i działalność*, „Przegląd Historyczno-Wojskowy”, 2013, nr 14.
- ✓ Banaszek T., *Z tradycji wojskowych Ostrowca Świętokrzyskiego*, Kielce 2006.
- ✓ Borzobohaty W., „Jodła”. *Okręg Radomsko-Kielecki ZWZ-AK*, Warszawa 1988.
- ✓ Czarnecka R., *Organizacja Ministerstwa Spraw Wojskowych w latach 1918-1921*, „Biuletyn Wojskowej Służby Archiwalnej”, 2005, nr 27.
- ✓ Kosiński D., *4 pułk piechoty Legionów, 1915–1917: organizacja i działania bojowe*, „Przegląd Historyczno-Wojskowy” 2014, nr 15 (66)/3 (249).
- ✓ Lewicki A., *Zarys historii wojennej 4. Pułku Piechoty Legionów*, Warszawa 1929.
- ✓ Moch N., *Administracja wojskowa w okresie dwudziestolecia międzywojennego*, Warszawa 2016.
- ✓ *Słownik podstawowych terminów wojskowych*, Warszawa 1977.
- ✓ Sułkowski A., *U podnóża Gór Świętokrzyskich – z dziejów Obwodu Opatów ZWZ- AK 1939-1945*, Warszawa 1987.